

Коментарі щодо основних змін у правописі (за редакцією 2019 року)

Важливо! Впровадження нової редакції правопису триватиме впродовж п'яти років, тому до тестового зошита на ЗНО 2021 року НЕ будуть включені завдання, що перевіряють знання правил, які зазнали змін. У власному висловленні вважатиметься нормативним написання як за новою, так і за старою редакцією правопису.

ЗМІНИ БЕЗ ВАРІАНТІВ

1. Написання слів з *пів*

ЯК БУЛО	ЯК СТАЛО
Загальні назви з частиною <i>пів</i> писали разом, власні — через дефіс , у фразах для визначення часу — окремо : <ul style="list-style-type: none"> • <i>півміста</i>, • <i>пів-Харкова</i>, • <i>пів на сьому</i> 	<p>Окремо із числівником <i>пів</i> пишемо всі іменники у формі родового відмінка, а також фрази для визначення часу:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>пів міста</i>, • <i>пів Харкова</i>, • <i>пів на сьому</i> <p>Разом із <i>пів</i> пишемо складні іменники, якщо <i>пів</i> становить єдине поняття з іменником і не виражає значення половини:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>півзахист</i>, • <i>півкуля</i>, • <i>півоберт</i>, • <i>півострів</i>
<p>Чому? З метою спростити правопис. Порівняйте: за старою редакцією правопису писали <i>півогірка</i>, <i>пів'яблука</i>, <i>пів-України</i>, <i>пів на першу</i>; за новою однотипно — <i>пів огірка</i>, <i>пів яблука</i>, <i>пів України</i>, <i>пів на першу</i></p>	

2. Правопис складних слів

ЯК БУЛО	ЯК СТАЛО
Слова з іншомовними частинами <i>міні-</i> , <i>міді-</i> , <i>максі-</i> , <i>віце-</i> , <i>екс-</i> , <i>лейб-</i> , <i>обер</i> , <i>прем'єр-</i> писали через дефіс : <ul style="list-style-type: none"> • <i>міні-футбол</i>, • <i>максі-спідниця</i>, • <i>міді-мода</i>, • <i>лейб-медик</i>, • <i>віце-президент</i>, • <i>екс-чемпіон</i>, • <i>обер-лейтенант</i> 	<p>Разом пишемо складні слова з іншомовними частинами, у тому числі <i>міні-</i>, <i>міді-</i>, <i>максі-</i>, <i>віце-</i>, <i>екс-</i>, <i>лейб-</i>, <i>обер-</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>мініфутбол</i>, • <i>максіспідниця</i>, • <i>мідімода</i>, • <i>лейбмедик</i>, • <i>віцепрезидент</i>, • <i>ексчемпіон</i>, • <i>оберлейтенант</i>
<p>Чому? Аби спростити правопис, адже однотипні за способом творення слова писали по-різному: <i>супермаркет</i> і <i>міні-маркет</i>, <i>міліметр</i> і <i>міні-диск</i>, <i>макроекономіка</i> і <i>максі-знижки</i>. Зараз усі пишемо разом</p>	

ЯК БУЛО	ЯК СТАЛО
Слово <i>свят-вечір</i> писали через дефіс і з малої літери	Слово <i>Святвечір</i> пишемо разом і з великої літери
<p>Чому? З метою уніфікувати правопис: написання разом за правилом правопису складноскорочених слів, з великої літери — за правилом правопису назв релігійних свят і окремих днів, що їх стосуються</p>	

3. Правопис слів іншомовного походження

ЯК БУЛО	ЯК СТАЛО
Слова <i>проект</i> , <i>проекція</i> та похідні писали з літерою <i>е</i>	Слова <i>прое́кт</i> , <i>прое́кція</i> та похідні пишемо з літерою <i>є</i>
Чому? З метою уніфікувати правопис: тепер слова з латинським коренем <i>-ject-</i> пишемо однотипно , тобто з <i>є</i> : <i>ін'єкція</i> , <i>траєкторія</i> , <i>об'єкт</i> , <i>прое́кція</i>	
ЯК БУЛО	ЯК СТАЛО
<ul style="list-style-type: none"> • <i>фойє</i>, • <i>Гойя</i>, • <i>Савойя</i>, • <i>Фейєрбах</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>фоє</i>, • <i>Гоя</i>, • <i>Савоя</i>, • <i>Феєрбах</i>
Чому? З метою спростити правопис: скасовані винятки	

4. Правопис деяких закінчень і суфіксів

ЯК БУЛО	ЯК СТАЛО
• <i>Олегу</i> (кличний відмінок)	• <i>Олеже</i> й <i>Олегу</i> (кличний відмінок)
Чому? Відновлена давня форма кличного відмінка, типова для української мови (як <i>друже</i>)	
ЯК БУЛО	ЯК СТАЛО
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ігоре</i> (кличний відмінок), • <i>Ігорович</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ігорю</i> (кличний відмінок), • <i>Ігорьович</i>
Чому? З метою уніфікувати правопис: ім'я <i>Ігор</i> належить до іменників м'якої групи, тому закінчення кличного відмінка та творення імені по батькові уточнено відповідно до типу	
ЯК БУЛО	ЯК СТАЛО
Слово <i>священик</i> було винятком, і його треба було писати з однією літерою <i>н</i>	Слово <i>священник</i> пишемо з двома літерами — <i>нн</i>
Чому? З метою спростити й уніфікувати правопис: за новою редакцією <i>священний</i> — <i>священник</i> , аналогічно до <i>письменник</i>	

5. Правопис власних назв

ЯК БУЛО	ЯК СТАЛО
Назви історичних подій, епох, війн, революцій, знаменних дат і т. ін. писали з великої літери	Уточнено: у назвах державних свят України з великої літери пишемо всі слова: <ul style="list-style-type: none"> • <i>День Незалежності України</i>, • <i>День Соборності України</i>, • <i>День Конституції України</i>
Чому? Реакція на сучасну мовну практику	
ЯК БУЛО	ЯК СТАЛО
З великої літери в лапках писали назви видів транспорту, пов'язані з найменуваннями моделі, заводу, фірми, що їх виготовляють: <ul style="list-style-type: none"> • <i>автомобіль «Фольксваген»</i>, • <i>літак «Боїнг 777»</i> 	Назви виробничих марок технічних виробів беремо в лапки і пишемо з великої букви : <ul style="list-style-type: none"> • <i>автомобіль «Фольксваген»</i>, • <i>літак «Боїнг 777»</i> Назви самих виробів беремо в лапки і пишемо з малої літери : <ul style="list-style-type: none"> • <i>«фольксваген»</i>, • <i>«боїнг»</i>
Чому? Реакція на сучасну мовну практику	

ЯК БУЛО	ЯК СТАЛО
<p>Назви релігійних понять завжди писали з великої літери:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Бог, • Бог зна коли 	<p>В усталених розмовних словосполученнях, які передають емоційну оцінку, слова <i>Бог, Господь</i> та ін. пишемо з малої букви:</p> <ul style="list-style-type: none"> • бог зна що (невідомо що), • бог зна коли (невідомо коли), • бог з ним (з тобою) (вживається на знак згоди, примирення, прощення та ін.) <p>З малої букви пишемо також вигуки <i>боже, господи, їй-богу, господи боже мій, боже збав</i>, крім випадків, коли слова <i>Боже, Господи</i> є звертанням</p>
<p>Чому? В усталених словосполученнях, а також у функції вигуків слово <i>Бог</i> змінює значення, не є власною назвою</p>	

ВАРІАНТИ (правопис допускає існування орфографічних варіантів)

1. Правопис деяких закінчень і суфіксів

ЯК БУЛО	ЯК СТАЛО
<p>Усі прості назви населених пунктів, що є іменниками чоловічого роду другої відміни, у родовому відмінку однини мали закінчення -а/-я:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Амстердама, • Лондона, • Чорнобиля 	<p>Деякі прості назви населених пунктів, що є іменниками чоловічого роду II відміни, у родовому відмінку однини мають варіантне закінчення -а/-я чи -у/-ю:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Амстердама/Амстердаму, • Лондона/Лондону, • Чорнобиля/Чорнобилю
<p>Чому? Реакція на сучасну мовну практику</p>	

ЯК БУЛО	ЯК СТАЛО
<p>Усі іменники жіночого роду на приголосний у родовому відмінку однини мали закінчення -і:</p> <ul style="list-style-type: none"> • гідності, • радості, • незалежності, • крові, • любові, • осені, • Русі 	<p>Іменники жіночого роду на -ть після приголосного, а також слова <i>кров, любов, осінь, сіль, Русь, Білорусь</i> у родовому відмінку однини можуть мати варіанти закінчення -і та -у:</p> <ul style="list-style-type: none"> • гідності і гідности, • радості і радости, • незалежності і незалежности, • крові і крови, • любові і любви, • осені і осени, • Русі і Руси.
<p>Чому? Закінчення -у вмотивовано історією розвитку української мови та було нормою в правописній системі початку XX століття, тобто до її тотальної русифікації</p>	

2. Уживання *у/і* на початку слова

ЯК БУЛО	ЯК СТАЛО
<p>На початку всіх слів писали і:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ірій, • ірод 	<p>Деякі слова мають варіанти з голосним у на початку:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ірій і урій, • ірод і урод (дуже жорстока людина)
<p>Чому? За нормами української орфоєпії, у наголошеній позиції на початку слова вимовляємо звук [и]</p>	

3. Правопис слів іншомовного походження

ЯК БУЛО	ЯК СТАЛО
Буквосполучення <i>th</i> передавали так, як це було узвичаєно в українській мові для певного слова: <ul style="list-style-type: none"> • то літерою <i>ф</i> (ефір, кафедра, логарифм, міф), • то літерою <i>т</i> (бібліотека, театр, теорія, ортопед) 	Буквосполучення <i>th</i> у словах грецького походження передаємо звичайно буквою <i>т</i> , але в словах, узвичаєних в українській мові з літерою <i>ф</i> , допускається орфографічна варіантність: <ul style="list-style-type: none"> • ефір і етер, • кафедра і катедра, • логарифм і логаритм, • міф, міфологія і міт, мітологія
Чому? З метою уніфікувати правопис запозичень	

ЯК БУЛО	ЯК СТАЛО
У запозичених словах буквосполучення <i>ai</i> передавали так, як було узвичаєно в українській мові для певного слова: <ul style="list-style-type: none"> • аудієнція, • лауреат, • аудиторія, • пауза; <p>але</p> <ul style="list-style-type: none"> • авторитет, • автомобіль, • автор 	У словах, що походять із давньогрецької та латинської мов, буквосполучення <i>ai</i> звичайно передаємо літерами <i>ав</i> (автобіографія, лавра), але в словах, узвичаєних в українській мові з літерами <i>ау</i> , допускається орфографічна варіантність: <ul style="list-style-type: none"> • аудієнція і авдієнція, • лауреат і лавреат, • аудиторія і авдиторія, • пауза і павза
Чому? З метою уніфікувати правопис запозичень	

НОВОВВЕДЕННЯ, зумовлені змінами в соціумі та потребами оформлення сучасних документів

1. Суфікси на позначення осіб жіночої статі

ЯК БУЛО	ЯК СТАЛО
Іменники на позначення назв осіб за професією та родом діяльності мали переважно форму чоловічого роду: <ul style="list-style-type: none"> • дизайнер, • директор, • редактор, • верстальник, • філолог, • диакон 	Назви осіб жіночої статі за професією та родом діяльності утворюються за допомогою суфіксів <i>-к-, -иц-(я), -ин-(я), -ес-</i> відповідних іменників чоловічого роду: <ul style="list-style-type: none"> • дизай́нерка, • дире́кторка, • реда́кторка, • верста́льниця, • філологі́ня • диаконе́са
Чому? У сучасному суспільстві жінки займають активну позицію, обіймають посади нарівні з чоловіками	

2. Правопис власних назв

ЯК БУЛО	ЯК СТАЛО
Правила написання назв інтернет-сервісів не були зафіксовані в правописі	Назви сайтів та інших інтернет-сервісів без родового слова пишемо з малої літери (з обов'язковим відмінюванням), назви сайтів з родовим словом пишемо з великої літери та в лапках: <ul style="list-style-type: none"> • фейсбук/мережа «Фейсбук», • вайбер/система обміну повідомленнями «Вайбер»
Чому? Зумовлено потребами сучасного мовлення	